

The article reveals that heuristic learning is more universal, because it determines the focus on the creative development of the individual. Heuristic learning differs from others by the influence of means not only on the development of the student as a person, but also on the development of goals, technologies, content of education

Heuristic learning is highlighted as a new methodology of education, which: leads future teachers of music to create their own educational content, to reflectively construct theoretical elements of knowledge and practical skills; students' acquisition of knowledge and skills is not reproductive, but in the process of their own activities.

The article presents the heuristic activity of the teacher, which involves live, creative work, in which theoretical positions are a fundamental program for reflection and creation of a mental image of the pedagogical process, a specific pedagogical situation.

Key words: *interpretation, future teachers of music art, heuristic methods, art education.*

УДК 37.211.24

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.1.19>

Коростіянець Т. П., Недялкова К. В.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядаються питання використання інформаційно-комунікаційних технологій, а саме дистанційних освітніх технологій для організації самостійної роботи студентів з метою підвищення її ефективності. Визначено, що в сучасному розумінні безперервна освіта – індивідуалізована за спрямованістю, часом і темпами освіта, яка надає кожному право і можливість для реалізації власної освітньої програми. Тенденція збільшення бюджету часу, відведеного на самостійну роботу, проявляється все помітніше, тому результативна дистанційна освіта неможлива без наявності в тих, хто навчається, навичок самостійної роботи і готовності до самоосвіти. Відзначено, що з упровадженням дистанційних освітніх технологій видозмінюється структура професійної діяльності викладача. Він набуває статусу консультанта, який планує, організовує, оцінює і контролює самостійну діяльність студентів. Головними чинниками педагогічної допомоги виступають створення творчого освітнього середовища і спільна творча діяльність викладачів і студентів.

Сформульовано завдання самостійної роботи студентів у сучасних умовах, показано різні її види, що реалізуються за допомогою електронного навчального курсу. Сучасний аналіз навчального процесу та численних досліджень дозволив розділити вміння і навички самостійної роботи студентів на п'ять блоків: гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаційні та комунікативні. Порівняльний аналіз результатів проведеного дослідження щодо сформованості вмінь самостійної роботи показує, що ці вміння, як за окремими блоками, так і загалом, у студентів дистанційної форми навчання сформовані краще. Це можна пояснити тим, що студенти, які вибирають дистанційну форму здобуття освіти, усвідомлюють, які обсяги самостійної роботи на них чекають, вони мають високу мотивацію і готовність до самостійного опанування знань. Отже, щоб бути ефективним, дистанційне навчання, з одного боку, має спиратися на добре сформовані вміння і навички самостійної роботи, а з іншого – саме така форма організації навчання передбачає їх подальший розвиток і становлення самостійності як риси особистості.

Ключові слова: *безперервна освіта, дистанційне навчання, самостійна робота, самооцінка, електронний навчальний курс.*

Нині ми вже можемо з упевненістю підтвердити, що наша цивілізація перейшла на принципово новий, інформаційний ступінь розвитку, сформувала так зване інфогенне суспільство. Бурхливий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій у кінці минулого і початку нового століття привів не тільки до технічних змін, але і до значних змін у соціальному житті. В умовах, що змінилися, успішним у професійній сфері стає той, хто здатний швидко перебудуватися відповідно до зміни технологій і вимог ринку, тобто той, хто готовий до самоосвіти протягом життя. Сучасні тенденції в суспільстві вимагають модернізації процесу підготовки майбутніх фахівців шляхом цілеспрямованого зосередження на поглибленому розвитку аналітичних умінь студентів, їхнього стратегічного мислення, здатності синтезувати інформацію, використання різних підходів до вирішення проблем, пов'язаних із практикою, роботою в команді, швидкої адаптація до змін.

Дистанційне навчання – порівняно нове явище в Україні. Проблеми дистанційного навчання приділяється велика увага в роботах С. Вітвицької, Г. Козлакової, В. Кухаренко, В. Ясулайтиса, А. Петрова, Е. Полат, О. Тищенко, А. Хуторського й багатьох інших. Науковці розглядають дистанційне навчання як таку організацію навчального процесу, за якої викладач розробляє навчальну програму, що базується на самостійній роботі студента.

Питанню самостійної роботи студентів також за останні роки в педагогічній науці присвячено багато уваги. Це роботи С. Архангельського, В. Буряка, М. Гарунова, Є. Голанта, Б. Іоганзена, С. Зінов'єва, В. Козакова, О. Молібога, Р. Нізамова, М. Нікандрова, П. Підкасистого й інших. Водночас у наявних підходах до даної проблеми не підкреслені відмінності самостійної роботи від самоосвіти, не позначені умови розвитку готовності тих, хто навчається, до самостійної роботи, складники самостійної роботи.

Мета статті – визначення ролі дистанційного навчання у процесі самостійної роботи студентів, самоосвіти, а також діагностика готовності студентів до самостійної роботи.

Нові умови життя терміново вимагають реалізації концепції безперервної освіти. Безперервна освіта означає розвиток освітнього потенціалу людини протягом усього життя шляхом використання всієї системи державних та громадських установ та відповідно до потреб особистості та суспільства. Ідея взаємозв'язку всіх рівнів освіти вперше була озвучена у виступі П. Ленграна на конференції ЮНЕСКО 1965 р. Зазначалося, що людина – центр усіх освітніх принципів, суспільство має створити умови для реалізації здібностей протягом усього життя. У 1972 р. комісія ЮНЕСКО заслухала доповідь на тему “Навчитися жити”, після чого ідея безперервної освіти стала основою для фундаментальних змін в освіті. Ця ідея була завершена у 2000 р., коли Рада Європи схвалила положення про те, що успішний перехід до економіки знань повинен супроводжуватися переходом до концепції навчання протягом усього життя.

Спочатку метою безперервної освіти була або компенсація недоробок у попередній професійній підготовці, або поповнення знань у зв'язку з новими вимогами науки і професії. Сьогодні безперервна освіта розглядається в більш широкому сенсі. Освіта спрямована в майбутнє й орієнтована на перспективний розвиток суспільства і практики. Центральною ідеєю безперервної освіти є розвиток людини як особистості, суб'єкта професійної діяльності та спілкування протягом усього її життя.

Тому в сучасному розумінні безперервна освіта – індивідуалізована за спрямованістю, часом і темпами освіта, яка надає кожному право і можливість для реалізації власної освітньої програми. Така освіта стає запорукою подальшого професійного, кар'єрного й особистісного росту, індивідуальної програми поповнення знань, вироблення вмінь, закріплення навичок і набуття сучасних професійних компетенцій протягом усього життя.

Упровадження комп'ютерних технологій дозволило в рамках концепції безперервної освіти широко використовувати дистанційне навчання. Дистанційна форма отримання знань сформувалася, у деякому роді, на основі заочного навчання. На відміну від нього, дистанційне навчання більш демократичне, воно ще більшою мірою передбачає реалізацію принципу самостійного здобуття знань. Дистанційне навчання базується на таких принципах, як гнучкість, модульність, паралельність, перспективність, масовість, рентабельність і соціальність.

Головною метою дистанційної освіти є отримання знань, як загальнотеоретичних, так і професійних, за обраним напрямом за допомогою технічних засобів, які дозволяють передавати навчальну інформацію за дистанційного видалення слухачів від викладача.

Державні освітні стандарти останніх поколінь передбачають скорочення частки аудиторних занять в загальному обсязі часу, збільшення часу, відведеного на самостійну роботу. У разі дистанційного навчання ця тенденція проявляється ще помітніше, тому результативна дистанційна освіта неможлива без наявності в тих, хто навчається, навичок самостійної роботи і готовності до самоосвіти.

Самостійність у навчанні виступає у вигляді властивості особистості, яка, сформувавшись одного разу, стає провідним чинником досягнення успіхів у навчальній та професійній діяльності. Самостійність варто розуміти як самоактивність, за якої раніше досягнуті рівні розвитку стають базою для здійснення більш високих її проявів. Одним із чинників формування самостійності виступає самостійна робота, а самостійність, у свою чергу, є умовою успішного надалі самоосвітнього процесу.

Під самостійною роботою студентів розуміється така форма їхньої навчальної діяльності, за якої процес набуття знань і формування вмінь і навичок здійснюється за допомогою свідомих розумових і фізичних дій тих, хто навчається, репродуктивного та творчого характеру під контролем викладача, з необхідною корекцією з його боку, що стосується мети, організації, змісту і результатів роботи.

Основні завдання самостійної роботи студентів у сучасних умовах такі:

- 1) засвоєння в повному обсязі освітньої програми;
- 2) послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної і науково-теоретичної) діяльності на рівні світових стандартів;
- 3) формування мотивації до самоосвіти протягом усього життя;
- 4) розвиток пізнавальних інтересів і здібностей;
- 5) розвиток критичного мислення;
- 6) формування вмінь самоорганізації власної життєдіяльності, її самоаналізу і самооцінки;
- 7) формування готовності до діяльності в умовах високої конкуренції, що вимагає постійної самоосвіти і підвищення професіоналізму.

Перехід від інформаційного навчання до розвиваючого, доповнення традиційних форм навчання новими дещо змінюють роль викладача. Він залишається найважливішою ланкою освітнього процесу, але з упровадженням дистанційних освітніх технологій видозмінюється структура його професійної діяльності. Викладач набуває статусу консультанта, який планує, організовує, оцінює і контролює самостійну діяльність студентів. Педагогічна підтримка водночас спрямована на розвиток індивідуальності студента, розкриття його вмінь і здібностей у процесі педагогічної взаємодії. Головними чинниками педагогічної допомоги виступають створення творчого освітнього середовища і спільна творча діяльність викладачів і студентів. Отже, педагог повинен завжди вміти створювати таку ситуацію, яка спонукає студента до самостійного творчого

пошуку, водночас своєчасна, але ненав'язлива педагогічна підтримка виступає запорукою успіху того, хто навчається, у самостійному вирішенні поставлених завдань.

Головна відмінність самостійної роботи від самоосвіти полягає в тому, що самостійна робота слугує головним чином освітнім цілям – засвоєнню певних знань, виробленню вмінь і навичок, формуванню способів діяльності, які передбачені змістом освітніх програм і становлять основу підготовки фахівця. Самоосвіта – добровільна діяльність, націлена на отримання знань у результаті самостійної роботи без допомоги викладача, яка неможлива, якщо у студентів не сформовані початковий досвід пізнавальної діяльності, потреба до неї й емоційно-вольові якості. Успішність самоосвіти безпосередньо залежить від рівня сформованості самостійності. Навчання студентів техніки самоосвіти відбувається під час освітнього процесу, обов'язковим елементом якого є самостійна робота. Щоб потенціал самостійної роботи студентів максимально використовувався для розвитку в них готовності до самоосвіти, необхідно під час організації самостійної роботи створити такі умови, у яких ці два види діяльності стосовно особистості студента мали б якомога більше точок дотику. Це передусім мотиваційна сфера, пізнавальна і творча діяльність.

У разі дистанційної освіти мотиваційна складова частина виражена досить сильно, бо вибір такої форми навчання вже передбачає розуміння необхідності багато працювати самостійно. Успішна пізнавальна і творча діяльність просто неможлива без ретельно організованої самостійної роботи, у процесі якої викладач планує й організовує навчання слухачів, консультує їх щодо вивчення матеріалу, контролює виконання завдань і тестів.

Однією з умов, що визначають ефективність самостійної роботи, є знання того, як треба працювати. Взнявши за основу п'ятикомпонентну структуру діяльності Н. Кузьміної, можна розділити вміння і навички самостійної роботи студентів на п'ять блоків: гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаційні та комунікативні.

До гностичних умінь варто віднести вміння, пов'язані із процесом вивчення та засвоєння навчального матеріалу. Це передусім уміння використовувати різні пошукові системи, уміння аналізувати різні джерела навчальної інформації, виділяти зв'язки між розглянутими явищами, зображати їх графічно, узагальнювати і критично сприймати пропонований матеріал, знаходити в ньому суперечності.

Проєктувальний блок становлять уміння цілепокладання і проєктування цілей самостійної діяльності. До них можна віднести вміння формулювати цілі та вибирати темп самостійної роботи на різних етапах вивчення дисципліни; уміння формулювати, яких результатів і з допомогою яких прийомів самоосвіти можна досягти; уміння розбити всю роботу на окремі етапи і спланувати кожен із них.

Конструктивні вміння – уміння визначати зміст, логіку, послідовність виконання різних видів самостійної навчальної роботи. Основні з них – це вміння конспектувати коротко, виділяти головне у прочитаному або почутому матеріалі, складати план реферату або виступу на вебінарі, робити висновки на підставі свого або прослуханого виступу, дотримуватися технічних вимог до оформлення матеріалу, його пересилання електронною поштою і розміщення в інтернеті.

В організаційний блок виділені вміння здійснювати сформульовані у процесах проєктування і конструювання навчальної діяльності цілі та плани. Це вміння організувати свій час, робоче місце, отриману інформацію, організувати самостійну діяльність так, щоб набуті вміння та навички можна було використовувати надалі у процесі професійної діяльності.

Комунікативні вміння – здатність особистості створювати і реалізовувати комунікативні відносини в умовах самостійної роботи. Наприклад, уміння формулювати і висловлювати оціночні судження, аргументувати їх, уміння ставити запитання під час вебінару як в усній формі, так і з допомогою специфічних для інтернету символів спілкування для передачі “живої мови” на екрані, уміння вибудовувати систему взаємин із дистанційними педагогами, координаторами й іншими слухачами.

Для визначення рівня сформованості самостійної роботи студентам очної та дистанційної форм навчання пропонувалася анкета, у якій їм необхідно було оцінити себе за 5-бальною шкалою. На підставі середнього бала за всіма вмінням і за кожним блоком окремо було виділено три рівні сформованості вмінь самостійної роботи: низький (2–2,9 бали), середній (3–3,9 бали), високий (4–5 балів).

Дослідження показало, що згідно із самооціночним судженням студентів, на очній формі навчання вміння самостійної роботи сформовані в основному на середньому рівні, представлений як низький рівень, так і високий. У студентів дистанційної форми навчання вміння сформовані тільки на середньому і високому рівнях, з помітним переважанням високого.

У процентному вираженні розподіл рівнів сформованості вмінь самостійної роботи за блоками у студентів 1-го курсу очної та дистанційної форм навчання представлені в таблиці 1.

Видно, що у студентів очної форми всі вміння, за винятком комунікативних, сформовані на середньому рівні. Цей факт цілком зрозумілий, оскільки велика частина сучасного студентства рідко відчуває проблеми у спілкуванні, особливо за допомогою комунікативних служб. На думку студентів, вони вміють ставити питання і викладачам, і однокурсникам, уміють висловлювати своє ставлення до тих чи інших фактів, але часто відчувають труднощі у формулюванні оціночних суджень і їх аргументації.

Порівняльний аналіз показує, що вміння самостійної роботи, як за окремими блоками, так і загалом, у студентів дистанційної форми навчання сформовані краще. Це можна пояснити тим, що студенти, які

Таблиця 1

**Розподіл рівнів сформованості вмінь самостійної роботи за різними формами навчання,
% від числа опитаних**

Уміння	1-й курс очної форми навчання			1-й курс дистанційної форми навчання		
	низький	середній	високий	низький	середній	високий
Гностичні	5	58	37	0	5	95
Проектувальні	3	49	48	0	39	61
Конструктивні	7	47	46	0	23	77
Організаційні	10	49	41	0	17	83
Комунікативні	3	37	60	0	23	77

вибирають дистанційну форму здобуття освіти, усвідомлюють, які обсяги самостійної роботи на них чекають, вони мають високу мотивацію і готовність до самостійного опанування знань.

Рівні сформованості вмінь самостійної роботи загалом і за окремими блоками у студентів 1-о курсу очної та дистанційної форм навчання представлені на рис. 1.

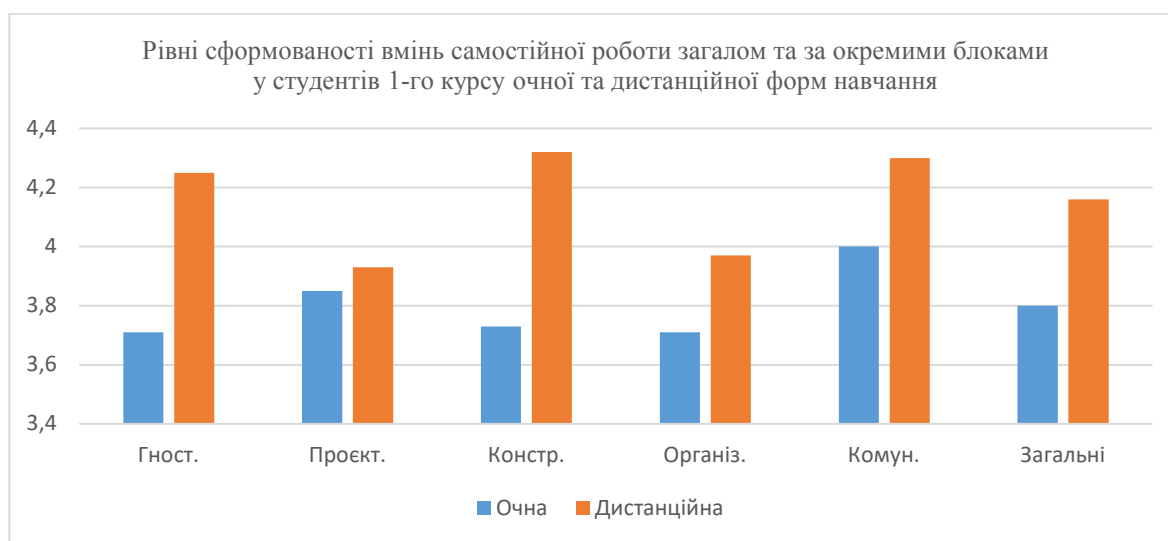

Рис. 1. Рівні сформованості вмінь самостійної роботи студентів

У слухачів дистанційної форми навчання всі блоки вмінь, окрім проектувальних і організаційних, сформовані на високому рівні. Особливо складно, на думку слухачів дистанційної форми навчання, серед проектувальних умінь їм дається вміння розбити всю роботу на етапи і спланувати кожен із них. В організаційному блоці вони вагаються з умінням організувати самостійну діяльність з метою набуття вмінь і навичок, необхідних для майбутньої професії. Необхідно відзначити, що, незважаючи на високий рівень сформованості комунікативних умінь, студенти відзначають, що мають деякі складнощі у спілкуванні через монітор комп'ютера.

Висновки. За будь-яких форм навчання самостійна робота залишається незамінною ланкою освітнього процесу. Вона готує майбутніх фахівців до безперервної освіти, її інтеграції із самоосвітою, виробляє самостійність, уміння орієнтуватися в потоці наукової інформації, формує вміння і культуру розумової праці.

У разі дистанційного навчання роль самостійної роботи значно зростає. Широке впровадження нових мультимедійних інформаційних технологій приводить до індивідуалізації характеру освіти. Будь-яка освіта має сприяти самореалізації особистості, але саме дистанційна її форма надає для цього найширші можливості, дозволяє вчитися у зручний для слухача час, поєднувати навчання і трудову діяльність. Щоб бути ефективним, дистанційне навчання, з одного боку, має спиратися на добре сформовані вміння і навички самостійної роботи, а з іншого – саме така форма організації навчання передбачає їх подальший розвиток і становлення самостійності як риси особистості. Сьогодні в умовах ринкової економіки знання перетворюються на основний суспільний капітал, тому здатність до оновлення наявних знань, їх практичного застосування у змінених умовах стає найважливішою компетенцією сучасного фахівця.

Використана література:

1. Кремень В. Дистанційна освіта – перспективний шлях розв'язання сучасних проблем розвитку професійної освіти. *Вісник Академії дистанційної освіти*. 2003. № 1. С. 4–11.
2. Сисоєва С. Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2003. Вип. III–IV. С. 81.

References:

1. Kremen V. H. (2003). Dystantsiina osvita – perspektyvnyi shliakh rozviazannia suchasnykh problem rozvytku profesiinoi osvity [Distance education is a promising way to solve modern problems of vocational education]. *Visnyk akad. dystants. osvity*. № 1. S. 4–11 [in Ukrainian].
2. Sysoieva S. O. (2003). Problemy dystantsiinoho navchannia: pedahohichniy aspekt. [Problems of distance learning: pedagogical aspect]. *Nepererovna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. Vyp. III–IV. S. 81 [in Ukrainian].

Korostyanets T. P., Niedyalkova K. V. Independent work of students in the conditions of distance learning

The article considers the use of information and communication technologies, and in particular distance educational technologies for the organization of independent work of students in order to increase its efficiency. It is determined that in the modern sense, continuing education – individualized in direction, time and pace of education, which gives everyone the right and opportunity to implement their own educational program. The tendency to increase the budget of time allocated for independent work is becoming more and more noticeable, so effective distance education is impossible without the availability of students' skills of independent work and readiness for self-education. It is noted that with the introduction of distance learning technologies the structure of the teacher's professional activity changes. He acquires the status of a consultant who plans, organizes, evaluates and monitors the independent activities of students. The main factors of pedagogical assistance are the creation of a creative educational environment and joint creative activity of teachers and students.

The tasks of independent work of students in modern conditions are formulated, its various kinds which are realized by means of an electronic educational course are shown. Modern analysis of the educational process and numerous studies has divided the skills and abilities of independent work of students into five blocks: gnostic, design, constructive, organizational and communicative. A study was conducted. Comparative analysis shows that the ability to work independently, both in individual blocks and in general, distance learning students are better formed. This can be explained by the fact that, choosing a distance form of education, students realize what amount of independent work awaits them, they are highly motivated and ready to master knowledge independently. Therefore, to be effective, distance learning, on the one hand, must be based on well-formed skills and abilities of independent work, and on the other – this form of learning involves their further development and independence as personality traits.

Key words: continuing education, distance learning, independent work, self-assessment, e-learning course.

УДК 378.016:811.111

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.1.20>

Крюкова Ю. Д.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ)

Актуальність розвідки зумовлена реаліями сьогодення, у контексті яких глобальні трансформаційні процеси естраполюються на всі суспільні виміри. Закцентовано увагу на тому, що зміни в галузі освіти стали важливим імпульсом для ініціювання процесу перегляду роботи закладів вищої освіти за усталеними (традиційними) принципами. Наголошено, що сучасна освітня парадигма диктує свої вимоги, отже, передбачає постановку нових цілей для інтенсифікації та модернізації навчального процесу. Пріоритетною постає орієнтація на новітні підходи та методи. Аргументовано суспільний інтерес та запит щодо підготовки конкурентоспроможних, високпрофесійних фахівців із сформованим діапазоном компетентностей, розвинутим спектром твердих (hard) та м'яких (soft skills) навичок і високим рівнем іноземних комунікативних умінь. Сфокусовано увагу на важливості створення інноваційного середовища на заняттях з іноземної мови зі студентами немовних спеціальностей. Закцентовано на закономірності переорієнтації діяльності професорсько-викладацького складу шляхом підвищення їхнього професійного рівня й адаптивності до сучасних умов праці, що є рушійним чинником у забезпеченні ефективного та прогресивного навчання. Проаналізовано особливості розвитку теперішнього покоління студентів, а також визначено кращі варіанти кодування інформації та підбору відповідного каналу для її передачі та засвоєння. У статті пояснено першочерговість прикладного характеру й інтеграції набутих знань з англійської мови у професійній підготовці майбутніх спеціалістів. Висвітлено необхідність залучення інформаційно-комунікативних технологій, урахування міждисциплінарного підходу, розвиток медіаграмотності, генерування нових навичок у роботі в онлайн та дистанційному форматах.

Ключові слова: тверді / м'які навички, інформаційно-комунікативні технології, традиційні освітні методи, англійська мова, дистанційне навчання, інтернет, інноваційне освітнє середовище, заклад вищої освіти, мотивація, професійна освіта.

Бурхливі зміни, що нині відбуваються, у контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів, а також стрімкого розгортання міжнародної співпраці та комунікаційного потоку, вимагають від людства вирішення чималого кола нагальних питань. XXI ст. вважається епохою інформаційної цивілізації, глобальної міждисциплінарної взаємодії різних галузей знань, виникнення нових компетенцій та професій, тому зовсім інакші вимоги ставляться не лише до особистості як суб'єкта саморозвитку, але й до системи освіти